

"אני רוצה לומר, כדי שתבין את זה היטב – אנחנו לא נצא מהמזרח התיכון אף פעם, כי אנחנו חלק מהמזרח התיכון"

ראיון עם אפרים הלוי

אפרים הלוי, אשר כיהן בשנים 1998–2002 כראש המוסד, שימש לאורך הקריירה הארוכה שלו מספר פעמים כאחראי על הקשר הבלתי רשמי של ישראל עם ברית המועצות, בתקופה ששתי המדינות לא קיימו יחסים דיפלומטיים. הראיון עם הלוי נוגע במספר פרקים באינטראקציה האסטרטגית בין ברית המועצות והפדרציה הרוסית עם ישראל משנות ה-50 ועד היום.

אפרים הלוי: ראשית, ברצוני לספר כי לא באתי כלוח חלק לעיסוק הסובייטי/רוסי-ישראלי. זה עניין אותי במיוחד משום שגם המשפחה שלי באה ממזרח אירופה, במקורה מרוסיה, ועוד בטרם הגעתי למוסד זכיתי במספר התנסויות משמעותיות מאוד עם הסובייטים והגוש המזרחי.

עליתי ארצה מאנגליה בשנת 1948, חודשיים לפני מלחמת העצמאות. ב־1952 נכנסתי לאוניברסיטה העברית בירושלים והייתי מאוד פעיל בהסתדרות הסטודנטים. ב־1955 נבחרתי למזכיר הכללי של התאחדות הסטודנטים הארצית, ובתוקף זה לאחראי לפעילות הבינלאומית שלה.

הארגונים הבינלאומיים, לרבות הסטודנטיאליים, הפכו באותה העת, שיאה של המלחמה הקרה, לאחת מזירות המאבק הבין־גושי. וכך הוקמה התאחדות סטודנטים בינלאומית שנקראה International Union of Students (IUS), ומרכזו בפראג, הבירה של צ'כוסלובקיה הפדרטיבית. המערב הקים ארגון מקביל (COSEC) Coordinating Secretariat. ב־1955 פנה IUS להתאחדות הסטודנטים בישראל בבקשה להצטרף, ונפלה החלטה שנצטרף גם לארגון זה וגם ל־COSEC. ב־1956 הגיע ארצה נציג ה־IUS, ששכנע אותי להקדים ולבקר במוסקבה (לפני הביקור בפראג) כדי להשתתף בכנס המכין של "פסטיבל הנוער העולמי" – אירוע ענק שהתקיים שם ב־1957.

ואכן ביקרתי במוסקבה ב־1956 כחבר משלחת שכללה עוד שני נציגים מישראל, ולאחר מכן המשכתי לכנס הבינלאומי של ה־IUS בפראג. חשיבות הפעילות בכנס במוסקבה השתקפה בבכירות של חלק מהמשתתפים. הנציג הרוסי הבכיר היה ראש הקומסומול (Komsomol, תנועת הנוער הקומוניסטי הסובייטית) אלכסנדר שלפין (Shelepin), שלימים היה לראש הק"ב ואף התמודד מאוחר יותר על ההנהגה של ברית המועצות. סגנו היה סרגיי רומנובסקי (Romanovsky), לימים מבכירי הק"ב.

באותה התקופה שהה במוסקבה ישעיהו ברלין, שהיה קרוב משפחה שלי. איש מאיתנו לא ידע שהשני יהיה במוסקבה, אבל פתאום פגשתי אותו ברחוב. בתכתובת שלו עם אימו, בכרך הראשון של מכתביו (מבין ארבעת הכרכים שהתפרסמו בבריטניה בשנת 2009) הוא כותב שלהפתעתו פגש את אפרים הלוי במוסקבה ושהוא ייעזר בו, כנראה כדי לפגוש את דודתו (של ברלין). הלכנו ברגל בסמטאות, הצלחנו להיפטר מהעיקוב וברלין אכן פגש את דודתו. באותו ביקור הוא היה אחד משני אנשים שעליהם הוטלה משימה להבריא למערב

בחשאיות את הספר דוקטור ז'יוואגו (Doctor Zhivago) של הסופר בוריס פסטרנק (שקיבל עליו פרס נובל לספרות ב־1958). לא ידעתי שזאת הייתה המשימה, ולכן לא הבנתי למה הרוסים הענישו אותי לאחר מכן. הורדתי מהרכבת ממסקבה לפראג והוחזקתי כמה שעות במעין חדר מעצר בגבול, לבסוף שוחררתי. זאת הייתה מעין טבילת האש הראשונה שלי עם הסובייטים.

העורכים: תוכל לספר כיצד התנהל ערוץ השיח הישראלי-סובייטי, שהיית ממונה חלק מהזמן על ניהולו? **א' הלוי:** ב־1972 נערך באוקספורד, אנגליה, כנס Pugwash (ארגון שהוקם במטרה לנסות להגיע לפירוק מלא של הנשק גרעיני בעולם). זה היה ארגון Track-2, כלומר המפגשים היו בלתי רשמיים. הרוסים מאוד עודדו את הארגון הזה, כי הוא אפשר להם שיח מדיני סובייטי-מערבי. אחד המשתתפים הישראלים בכנס היה פרופ' שלהבת פריאר, יו"ר הוועדה לאנרגיה אטומית בישראל. הנציג הסובייטי פנה אליו ואמר שחשוב שישארל וברית המועצות יקיימו ערוץ הידברות חשאי, חרף ניתוק היחסים.

מאז ניתוק היחסים ב־1967 ועד ראשית שנות ה־70, לרבות במהלך מלחמת ההתשה, לא היה שום מגע בין שתי המדינות. כשנה לפני מלחמת יום הכיפורים יזמו הסובייטים הקמת קשר חשאי מדיני. בעקבות הפנייה לשלהבת פריאר סוכם בארץ לאפשר את הקשר הזה, והוא עבר לניהול משרד החוץ. טיפלו בו שני אנשים: מנכ"ל המשרד מרדכי גזית וחנן בר־און, ראש לשכתו ויד ימינו. בספר של יבגני פרימקוב (Primakov) שפורסם ברוסית ובאנגלית בשם Russia and the Arabs מתועדים המפגשים הראשונים האלה שהתקיימו בחו"ל. בשנות ה־70 המוקדמות שימשתי במשך כארבע שנים נציג המוסד בווינגטון, ובן השיח המרכזי שלי היה ג'יימס אנגלטון (Angleton), ראש הריגול הנגדי של ה־CIA. הוא הוגדר איש הקשר עם קהילת המודיעין הישראלית מטעם קהילת המודיעין האמריקאית, בגלל התמחותה של ישראל בנושא הריגול הנגדי נגד הסובייטים. נוצר בינינו קשר מאוד הדוק ובמשך שנים קיבלתי הרצאות על הפרשיות המרכזיות בתחום הריגול בין ארצות הברית לברית המועצות.

בקיץ 1974, אחרי מלחמת יום כיפור, חזרתי ארצה והתמנתי מחדש לתפקיד סגן ראש 'תבל' (אגף קשרי החוץ של המוסד). בתוקף זה הייתי אחד מ־11 חברי פורום ההנהלה. הסתבר לי שיצחק רבין ביקש מראש המוסד יצחק חופי להעביר את הקשר עם הסובייטים למוסד, וקונקרטי לניהולי. בראייתו, לא היה טעם שמשרד החוץ ינהל את הקשר הזה, שכן בני השיח הסובייטים לא היו דיפלומטים אלא אנשי מודיעין. חופי הסכים, וכך התמנתי לנהל את הקשר למשך כשנתיים.

ערוץ הקשר הסובייטי-ישראלי נועד לשמש לדו־שיח ולתחזוקת היחסים ברמה אסטרטגית. בתקופה הראשונה שבה עסקתי בקשר זה, בשנים 1974-1976, מעולם לא עלה שום נושא ספציפי לטיפולנו השוטף. אם הייתה בעיה כלשהי, קונסולרית או אחרת, מדינת ישראל הייתה מיוצגת כלפי ברית המועצות על ידי השגרירות ההולנדית במוסקבה, ויכלה לטפל בכך בערוץ זה. מנגד, לא התקיים שיח פוליטי ישראלי-סובייטי באמצעות ההולנדים.

הנציגים הסובייטיים שמונו לשמור על קשר עם ישראל היו יבגני פרימקוב, שהיה אחד המומחים הגדולים בברית המועצות לנושא המזרח התיכון, וגם יורי קוטוב (Kotov), ששירת בשגרירות הסובייטית בישראל בשנות ה־50 והיה ידוע כמפעיל סוכנים. פרימקוב שירת במזרח התיכון כבר משנות ה־60. הוא "סיקר" את מלחמת האזרחים בתימן, שבה הסובייטים תמכו במשטר הקומוניסטי היחיד שהצליחו לכוון בעולם הערבי

— רפובליקת דרום תימן (ובהמשך שימש גם כתב בקהיר מטעם בטאון המפלגה הקומוניסטית פראבדה (Pravda)). פעילות פרימקוב בתימן באותה התקופה מוזכרת בספרו האוטוביוגרפי של דיוויד סמילי (ששימש מפקד הכוחות של עומאן והיועץ הצבאי בתימן מטעם הבריטים) שיצא לאחרונה. סמילי, שהיה אחד מגיבורי המודיעין הבריטי, נהג להיפגש עם פרימקוב בתימן, למרות שהשניים היו משני צדדים יריבים.

הפגישות עם פרימקוב וקוטוב התקיימו ככלל במדינה אירופית ועסקו בנושאים מדיניים-פוליטיים. בשיחות אלה נתתי לרוסים עדכונים על המצב במזרח התיכון כפי שהבנתי אותן, וכפי שנראה לי נכון להציג זאת בפניהם. הם אף פעם לא רשמו מילה אבל תמיד קיימו את הפגישות מסביב לאותו שולחן בבית הקפה באותה בירה אירופית. אני מניח שלשולחן היו כמה "תכונות נוספות". בני שיחי התעניינו מאוד במה שקורה, הם רצו לדעת מה קורה בסוריה, בעיראק ובמקומות נוספים בעלי עניין משותף. אף פעם לא מסרתי להם מידע שהוא מסווג, אך הצגתי להם את זווית ההסתכלות המדינית הישראלית על המתרחש באזור.

פעם אחת הבאתי את פרימקוב ואת קוטוב ארצה והפגשתי אותם עם כל הצמרת המדינית בישראל: ראש הממשלה רבין, סגן ראש הממשלה יגאל אלון ושר הביטחון שמעון פרס. הפגישה עם יצחק רבין הייתה, מדרך הטבע, החשובה בין הפגישות. היה זה זמן לא רב אחרי מלחמת יום הכיפורים, שבה מילאו הרוסים תפקיד מרכזי הן באספקה מוקדמת של טילי סאגר נגד טנקים, שהוציאו מכלל פעולה כשמונה מאות טנקים ישראלים במהלך המלחמה, והן בפגיעה בכשמונים מטוסי חיל האוויר הישראלי, בין היתר משום שלישראל לא היה מענה לטילי קרקע-אוויר מדויקים שהסובייטים סיפקו למצרים. נדרשה כזכור רכבת אווירית אמריקאית כדי להמחיש את מחויבותה של ארצות הברית לביטחונה ולעצם קיומה של ישראל בעיצומו של העימות הבין-גושי בין וושינגטון למוסקבה. על רקע זה אמר ראש הממשלה רבין לפרימקוב שישראל אינה רוצה בנוכחות ברית המועצות במזרח התיכון. פרימקוב הגיב בפגישה לדברי ראש הממשלה והרחיב על כך בהמשך.

לאחר פגישתנו עם רבין נסענו לתל-אביב והמכונית התקלקלה, כי המנוע התחמם. עצרנו ויצאנו ממנה בירידה מירושלים בסביבות שער הגיא. היה חם מאוד. במהלך שיחה פרימקוב חזר על דברים שאמר לרבין: "אני רוצה לומר, כדי שתבין את זה היטב — אנחנו לא נצא מהמזרח התיכון אף פעם, כי אנחנו חלק מהמזרח התיכון, אנחנו חלק מהמזרח התיכון!" תוך כדי דבריו הוא התרגז והלם בחוזקה בידו על דופן המכונית ונפצע עד זוב דם. צריך להבין שהתפיסה הזאת לא הייתה רק תפיסה של המשטר הקומוניסטי, זו הייתה תפיסה רוסית מקדמת דנא. כזכור, במאה ה-19 הרוסים בנו בירושלים בניינים ומתחמים דתיים, ובני המשפחה של הצאר הגיעו לחנוך כנסייה מרכזית ולעלות לרגל למקומות הקדושים לנצרות. כלומר, הם ראו את המזרח התיכון כאזור שהוא חלק טבעי מתחום השפעתם. ראוי גם להזכיר כי ברוסיה יש מיעוט מוסלמי גדול מאוד, ולו זיקה לאזורנו.

הביקור של פרימקוב בישראל אמור היה להיות חשאי, ואני הסדרתי את יציאתם וכניסתם אל ישראל ואת שובם דרך אירופה, אבל הסובייטים הם שגרמו בהתנהגותם לכך שהביקור ייחשף. ביום האחרון לביקורם הם ביקשו לשוטט קצת בתל אביב, ולא ראיתי סיבה לסרב. הסענו אותם לתל אביב ונתנו להם להסתובב ללא ליווי. הסובייטים נכנסו לחנות ספרים במרכז תל אביב והתחילו לרוקן את כל החנות מספרים וממפות, באופן שעורר את החשד של המוכרים שהם מרגלים, ואלה הזעיקו משטרה. הפרשייה פורסמה בהבלטה

בעיתונות והצנזורה לא הצליחה לעצור את זה בזמן. בעקבות זאת קיבלנו מחאה חריפה של הסובייטים על כך שחשפנו את הביקור בארץ.

בתקופה שבה הייתי ממונה על ערוץ שיח זה היה ביקור אחד של פרימקוב בישראל, אבל הנציגים הסובייטיים ביקרו בארץ עוד מספר פעמים ופגשו את כל ראשי הממשלה, גם את מנחם בגין וגם את יצחק שמיר. בשנת 1985 חזרתי לטפל בקשר, הפעם הייתי כבר ראש 'תבל', וראש הממשלה שמיר ביקש שאחזור לנהל את הקשר אישית. הפעם פרימקוב כבר לא היה איש הקשר הסובייטי, אלא אדם אחר בשם יוש'צ'וק (Yushchuk). יוש'צ'וק היה דמות חשובה בק"ב, הוא שירת בהונגריה בשנת 1956 כשהייתה התקוממות אנטי־קומוניסטית. אחר כך היה הנציג של הק"ב בשגרירות בלונדון ואחר כך ראש אגף מזרח תיכון בק"ב. הוא היה מגיע ארצה והיינו מדברים ועוסקים בנושאים שונים. לפעמים הפגשתי אותו עם אנליסטים של המוסד בתחום זה או אחר. ניהלתי את הקשר עד 1990, ואז הוא עבר לטיפולו של ראש 'תבל' אחר. עד אז הם הציבו בישראל נציג של הק"ב בדרגת גנרל, וכשחידשנו את היחסים עם רוסיה ב־1992 הוא הפך לנציג של ה־SVR (שירות מודיעין החוץ הרוסי), מה שהיה בעבר "המנהל הראשי הראשון" של הק"ב. הוא פגש את האנשים שלנו והחליף עימם מידע והערכות בסוגיות אקטואליות.

בשלב מסוים בראשית שנות ה־90 הנציגים הסובייטים הגיעו ארצה עם בקשה שהבנו שמגיעה מהרמות הגבוהות ביותר – מטעמו של מיכאיל גורבצ'וב, נשיא ברית המועצות (אף כי הם לא הציגו את שמו מפורשות). לדבריהם, המצב הכלכלי בברית המועצות הלך והידרדר, נוצר משבר גדול שאיים על שלמות ברית המועצות וחשוב היה להם לקבל מהאמריקאים תמיכה כלכלית מסיבית. הם ביקשו להציג את הבקשה לראש הממשלה שמיר והעריכו שיש לנו השפעה בארצות הברית.

הצגתי את העניין לשמיר והוא החליט שלא להעביר את הבקשה לאמריקאים. אמרתי לו, "טוב, אז אני אביא את הנציג הסובייטי ותדבר איתו". אולם שמיר סירב באומרו, "תשובות חיוביות אני נותן, תשובות שליליות אתה נותן". אז מילאתי את תפקידי ואמרתי לסובייטים שלא נפנה לאמריקאים.

לאחר מכן לא היה משהו משמעותי בקשר הזה עד 1992. בעצם, בפעם האחרונה שגורבצ'וב השתתף באיזשהו אירוע בינלאומי גדול זה היה בוועידת מדריד, כשהיה אחד מנותני החסות (לצד ארצות הברית) של הוועידה הזו. אני הייתי בוועידת מדריד, וכבר שימשתי משנה לראש המוסד. לפני ועידת מדריד שמיר התנגד בעקביות למטריה בינלאומית מלווה של שיחות שלום בינינו לבין הערבים. התנאי שלו להשתתפותו בכנס ועידת מדריד היה שהוועידה תתכנס, תחליט על התנעת התהליך ולא תתכנס יותר, עד אשר התהליך יגיע לסוף המוצלח. או אז תתכנס הוועידה שוב ותעניק חסות הבינלאומית להסדר שיושג. שמיר לא רצה בשום פנים ואופן לתת לסובייטים דריסת רגל מהותית בתהליכים האלה.

העורכים: כיצד נאבקה ישראל למען שחרורם של יהודי ברית המועצות?

א' הלוי: שני דברים היו חשובים לראש הממשלה שמיר ביחס לברית המועצות: ראשית, שהם לא יחמשו את מדינות ערב (ובכך הוא לא הצליח, כי לא היה בכוחנו למנוע זאת); ושנית, פתיחת השערים לעליית היהודים הסובייטים והגוש הקומוניסטי בכלל. שמיר ראה בפתיחת השערים לא רק נושא של טובת יהודי ברית המועצות, הוא האמין שקיומה של ישראל לא מובטח עד אשר מסה קריטית של ארבעה עד שישה מיליון יהודים יחיו בה.

עוד בתקופתו של יצחק רבין כשגריר בוויינגטון הופעלו מנופים אמריקאיים תוך שימוש מסיבי בכוח הפוליטי בקונגרס בנושא של יהדות ברית המועצות, שנזקקה באותם ימים להסדר גלובלי עם וויינגטון במה שמכונה ה'דטנט' (הפשרת יחסים). במטרה להפעיל לחץ על ברית המועצות חוקק התיקון של ג'קסון-וואניק לחוק הסחר האמריקאי ב-1974, אשר הטיל מגבלות על קשרי סחר עם מדינות המגבילות הגירת אזרחים. רעיון זה קודם ופותח בהצלחה גדולה על ידי יצחק רבין בתפקידו כשגריר. אני כנציג המוסד בוויינגטון אומנם לא עסקתי בזה אבל הכרתי זאת מקרוב, כי רבין היה מספר לי על כך בפירוט רב. המאבק למען יהודי ברית המועצות הפריע מאוד למזכיר המדינה האמריקאי הנרי קיסינג'ר, שביקש לקדם את הדטנט עם הסובייטים. תיקון ג'קסון-וואניק היווה בעיה גדולה מאוד עבור מוסקבה, שכן יצר כבלים על ארצות הברית בתחום הכלכלי, שכאמור הקשו על הממשל להיענות לבקשות הסובייטים במסגרת הדטנט — לשפר את כלכלתם.

שמיר דרש לתת ליהודים מברית המועצות לצאת, אבל פעל להגביל את היציאה רק לישראל. כאן נכנסו לקונפליקט עם יהודי ארצות הברית שאמרו: Let my people go. Where they want to go, they will go. אבל שמיר התעקש שיהודים יגיעו קודם כול לישראל, שכן זו השקיעה את המאמץ כדי לשחררם מברית המועצות, ואם ירצו להמשיך מישראל למקומות אחרים — ישראל לא תעצור אותם. זו הייתה מטרתו והוא הצליח בה. העלייה הגדולה היא הסיבה שיאסר ערפאת, ראש אש"ף, הבין בשנים 1988–1989 שאם לא ייכנס למשא ומתן עם ישראל, לא יוכל לממש את יעדיו המדיניים. זה שנתנו ליהודים לצאת מברית המועצות היה לאחת משתי התרומות הבולטות של הסובייטים לביטחונה של מדינת ישראל. התרומה הראשונה הייתה כידוע הסיוע הסובייטי בנשק ותחמושת ופריטים נוספים, שהיו חיוניים ביותר למערכת הקיום והניצחון של המדינה החדשה במלחמת העצמאות.

עם זאת, אני לא עסקתי בנושא יהודי ברית המועצות, שטופל היטב על ידי 'נתיב'. בשנות ה-50, בזמן ששאלו אביגור היה ראש נתיב הראשון, הוחלט שהמוסד לא יעסוק ביהודי ברית המועצות. נתיב הוא שעסק בנושא הזה והיו לו גם נציגים בכל מיני מקומות בעולם — בניו יורק, בוויינגטון, בלונדון, בהולנד.

העורכים: מה עמד במוקד השיח הביטחוני הרוסי-ישראלי בשנים הראשונות לאחר התפרקות ברית המועצות? **א' הלוי:** בניגוד לעוינות הסובייטית-איראנית, הן בימי השאה והן אחרי המהפכה האסלאמית, אחרי התפרקות ברית המועצות הרוסים "שינו דיסקט". בשנת 1996 הם התקרבו מאוד לאיראנים והעניקו להם סיוע חשוב מאוד בתחום הנשק הבלתי קונבנציונלי. בתקופה זו הנושא האיראני נהיה מרכזי מאוד על סדר היום הביטחוני הישראלי-רוסי וגם בין המוסד לבין ה-SVR, משום שהרוסים סיפקו סיוע לאיראנים בנושא הגרעין, ובמיוחד בפיתוח טילי קרקע-קרקע. נאלצנו להפעיל את האמריקאים ללחוץ על הרוסים בנושא הזה. הרוסים לא הפסיקו את הסיוע, אבל עם הזמן האיראנים כבר לא היו תלויים בסיוע הרוסי, שכן הצליחו לפתח יכולת משלהם ולקבל עזרה ממקורות אחרים.

העורכים: בתקופתך כראש המוסד החליף ולדימיר פוטין את ילצין כנשיא רוסיה. איך אתה חווית את השינוי הזה? אילו קשרים נרקמו בין מנהיגי רוסיה וישראל?

א' הלוי: כשנתניהו נבחר לראשות הממשלה, הוא הגיע לרוסיה בשנת 1996 ועמד לפגוש את הנשיא בוריס ילצין. ילצין באותו היום לא היה במצב נאות לפגישות עם זרים, אז נתניהו פגש במקומו את פרימקוב, שמונה באותה השנה לתפקיד ראש ממשלת רוסיה. ההתרשמות של פרימקוב מנתניהו הייתה: "Netanyahu

שמקדשים לקשר החשאי בין ישראל לבין רוסיה, ובו הוא כתב: "nevertheless struck me as a man we could do business with". בספרו הנזכר לעיל יש 50 עמודים

Netanyahu understood, possibly even better than his predecessors, that it was vital to reach a settlement with Syria. I told him bluntly that Damascus would not agree to surrender its sovereignty over the Golan Heights, and it had Russia's backing on this issue. All the same, Netanyahu heeded my advice that he could not disregard Syria or its foothold in Lebanon, nor could he pull Israeli troops out of the southern Lebanon, without first discussing it with Syria, be it a secret obliquely or out in the open. Destabilization of the situation in Lebanon and stronger opposition to Syria was exactly what many in Israel wanted to see. Netanyahu agreed with me, that Israel's security is my priority, he insisted. With that in mind, we are ready to examine the matter of the Golan Heights, but when I asked him if his government would agree to announcing a withdrawal of Israeli troops from the Golan Heights and to recognize Syrian sovereignty over them, there was a lot of "ifs" and "buts," but he did not really answer the question.

קטע זה ממחיש את מרכזיות הנושא הסורי לאורך כל התקופה שהיינו בקשר עם הרוסים, גם בתקופה הסובייטית, והוא אף עלה בשיחות שלי עם פרימקוב.

פוטין נהיה נשיא במהלך כהונתו של ראש הממשלה אהוד ברק, שלא הספיק לדעתי לבנות עימו מערכת יחסים משמעותית. ראש הממשלה אריאל שרון ידע למצוא עם פוטין שפה משותפת, בין היתר כיוון שידע לדבר רוסית. ב־2002 היה מעין משבר עם הרוסים, כי הם עמדו לספק לסוריה מערכת הגנה אווירית נישאת (טייל כתף נגד מטוסים) מסוג SA-18. ב־2002 נשלחתי לרוסיה לסדר ביקור של שרון במוסקבה. מסיבות שונות פוטין לא רצה לקבל אותו, אבל לבסוף הוסכם שאפגוש את פוטין. בהתחלה אמרו לי, "יש לך 20 דקות", אולם נשארתי קרוב לשעתיים והייתה לי שיחה מאוד ארוכה עימו. בסוף הפגישה פוטין הסכים שלא יסופקו טיילי SA-18 לסוריה, וניאות לביקור של שרון. הביקור של שרון היה מוצלח, נלוותי אליו אך לא נכחתי בשיחה בין המנהיגים.

העורכים: מה דעתך על יחסינו עם רוסיה היום, ומה אמור להיות אופי הקשר שלנו עם מוסקבה בעתיד?
א' הלוי: אני סבור שבשנים האחרונות המאזן בין הדיפלומטיה החשאית לזו הפומבית ביחסינו עם רוסיה מצטיין בכך שהנושאים המרכזיים והסיכומים המדיניים המשמעותיים מטופלים תחת מעטה של חשאיות בין שני מנהיגי המדינות. זאת שיטת פעולה מסורתית של רוסיה ביחסיה עם מדינות שמחוץ לתחומי השפעתה הישירים. מעטה חשאיות זה מונע מאזרחי ישראל מידע על מה שהמדינה "משלמת" לרוסיה על הסיוע שהיא נותנת בתחום 'המערכה בין המערכות'. ברור שלא כל דבר צריך להיות נחלת הציבור, ואינני רוצה שהכללים של הסדרי מניעת חיכוך בין צה"ל לצבא רוסיה בסוריה יהיו גלויים. עם זאת, גם ללא הפרסום ברור שהרוסים נותנים לנו חופש פעולה נרחב בסוריה היום. הדבר חיובי, ומספיק לדעת זאת. בה בעת, אני לא

"אני רוצה לומר, כדי שתבין את זה היטב – אנחנו לא נצא מהמזרח התיכון אף פעם, כי אנחנו חלק מהמזרח התיכון"

מסכים לטענתו של ראש הממשלה לשעבר נתניהו, כי הצליח להביא להישגים מול רוסיה רק בזכות הקשר האישי עם הנשיא פוטין.

חיוני לקיים דו־שיח מתמיד עם מוסקבה ולגייס את הרוסים כדי למנוע מאיראן נשק גרעיני. אני לא יודע היום אם פוטין ישתף פעולה או לא, אבל אני חושב שלא צריך לשחרר, לא את סין ולא את רוסיה מהנושא הזה. צריך לגייס את פוטין כדי למנוע התחמשותה של איראן בנשק גרעיני, ובזה, ככל הידוע לציבור, נתניהו לא עשה דבר.

* דניאל ראקוב וצבי מגן קיימו את הראיון ב־22 ביוני 2021 ועיבדו אותו לפרסום בסיועה של צליל קולנגי, מתמחה במכון למחקרי ביטחון לאומי. ארז פישר מהמכון למחקרי ביטחון לאומי תיעד את הראיון.